

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

TEMEL MAKRO EKONOMİK GELİŞMELERİN TÜRKİYE’DE SOSYAL SERMAYEYE ETKİSİ

Emel YILDIZ

Trakya Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

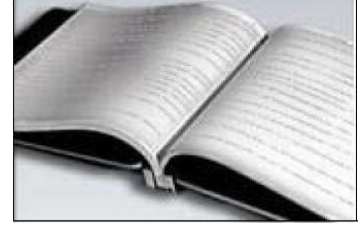
Özet: Sosyal sermaye olarak kabul edilen, kişiler ve kurumlar arasındaki güven, hoşgörü, dayanışma gibi değer ve bağları anlatan yapı ülkelerin ekonomik üretim ve verimliliklerine de yansımaktadır. Gelişmiş ülkelerde güçlü olan sosyal sermaye, ekonomik büyümeyi beraberinde getirirken, ekonomik büyümeden de olumlu etkilenmektedir. Güçlü sosyal sermayenin, beşeri, fiziki, çevresel ve finansal sermayenin de güçlenmesi için sağladığı katkılar gelişmekte olan ülkelerin de kalkınma politikalarını bu temele dayandırma gereğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada küreselleşmenin hız kazandığı 2000’li yıllarda Türkiye’nin istihdam, enflasyon, gelir dağılımı gibi temel ekonomik gelişmelerinin sosyal sermayeyi ne şekilde etkilediği ve sosyal sermayeden ne şekilde etkilendiği ortaya konmaya çalışılmaktadır. Makro ekonomik gelişmelerin başarısı, toplumsal olarak olumlu algılar yaratmaktadır. Diğer taraftan, büyüme gibi gelişmelerle ortaya çıkan iyileşmenin bireyler arasında adil paylaşılmaması, işsizlik, yüksek enflasyon ve borçlanma düzeyi gibi ekonominin kırılganlığını artıran yapısal sorunlar ise sosyal güven, dayanışma ve işbirliği duygularını dolayısıyla sosyal sermayeyi zayıflatmaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmelerin bu karşılıklı etkileşimi, güçlü sosyal sermaye yapısını, başarılı ve sürdürülebilir büyüme ve kalkınma için temel koşullardan biri olarak ön plana çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Büyüme, Ekonomik Gelişme, İşsizlik, Enflasyon, Gelir Dağılımı

THE EFFECT OF BASIC MACRO ECONOMICAL DEVELOPMENTS TO SOCIAL CAPITAL IN TURKEY

Abstract: The structure explains values and bonds such as recognized social capital trust among individuals and organisations, tolerance and solidarity rebound on countries’ economical production and productivity as well. While the powerful social capital in the developed countries accompanies economic growth, it is also affected by the economic growth favourably. The contributions which powerful capital provides in order to strengthen individual, physical, environmental and financial capital requires to put forward the development policy of the developing countries on this basis. In this study, it is aimed to present how the basic economic developments of Turkey such as employment, inflation and income distribution influenced the social capital and how they were influenced by the social capital throughout the 2000s that globalization accelerated. The success of macro-economic improvements creates positive perceptions socially. On the other hand, the unfair distribution of the upturn that urges with improvements as grooving causes structural problems that increase the fragility of economy such as unemployment, high inflation and high loan level. As for the structural problems, they weaken the social trust, solidarity and the sense of collaboration as well as the social capital. The interactions of economic and social improvements feature the powerful social capital structure as one of the basic conditions for the successful and sustainable growing and recovery.

Key Words: Social Capital, Growth, Development, Unemployment, Inflation, Income Distribution

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

1. GİRİŞ

Putnam'a göre sosyal sermaye, "karşılıklı yarar için koordinasyon ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi toplumsal örgütlerin sahip oldukları özelliklerdir". Coleman ise sosyal sermayeyi "insanların ortak amaçlarını başarmak için gruplar ya da organizasyonlar halinde ve birlikte çalışabilme yeteneği" olarak tanımlamıştır.

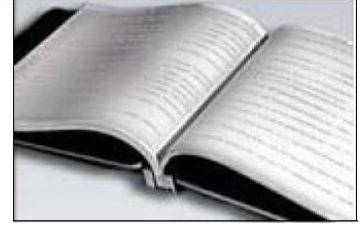
Temple(1999) ülkelerin ekonomik büyüme deneyimlerini incelediği çalışmasında bazı ülkelerin mucizeler yarattığını, bazılarının ise bu süreci felaket olarak yaşadıklarını dile getirerek o bilindik soruyu sormuştur: "Neden diğerleri fakirken, bazı ülkeler zengin olmuştur?" Temple'a göre ülkelerin nüfus artışı, finans kesiminin etkinliği, genel makro ekonomik koşulları, ticaret rejimleri, devlet yapısı, politik ve sosyal ortamları, gelir dağılımının büyüme üzerindeki etkileri gibi gelişmeleri bu farklılığa yol açmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerin sosyal yapılarında geleneksel toplum anlayışı, geniş aile düzeni, kadının sosyal statüsü, çocuk işçilerin fazlalığı, orta sınıfın az olması gibi özellikler ayırıcı nitelik taşımaktadır. Gelenek, görenek ve dini inançların hâkim olduğu bu toplumsal yapıda akrabalık, hemşerilik ilişkileri ön plana çıkarken, girişimcilik duyguları zayıflamış ve her şeyi devletten hazır bekleyen anlayış, yeniliklere karşı direnç egemen yapıyı oluşturmaktadır. Kadın erkek eşitliğinin

daha çok kâğıt üzerinde olduğu, çocukların aile bütçesine katkı sağlamak üzere eğitim yerine, iş hayatına katılmaya yönelindikleri bu yapı, beşeri sermaye yapısını olumsuz etkileyen sosyal özellikler arasında yer almaktadır. Siyasal ve yönetsel anlamda demokrasinin gelişmemiş ve benimsenmemiş olması da sosyal sorunların nedenlerinden biridir ve aynı zamanda çözümün zorluğunu da beraberinde getirmektedir (Berber 2011: 224-225).

Solow'a göre ekonomik büyüme ve kalkınma süreci sadece, yüksek tasarruflar ve bu tasarrufların fiziki sermaye yatırımlarında kullanılması, daha fazla beşeri sermaye ve daha gelişmiş teknoloji anlamına gelmemektedir. Ekonomik iyileşmeler yanında bürokrasinin kalitesinin yükseltilmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması, yolsuzlukların azaltılması kısaca ekonomik aktörler arasında güvenin sağlanması ve güçlendirilmesi de kalkınmanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Solow bu bakış açısıyla, hâsıladaki büyümenin sermaye ve emekten çok, artık faktör olarak gördüğü sosyal sermayeden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. (Tüylüoğlu, 2006: 25). Bir başka ifadeyle güçlü bir sosyal yapı kalkınmayı beraberinde getirirken, kalkınma da sosyal sermayeyi daha güçlü kılmaktadır.

Fukuyama ise, sosyal sermayenin oluşturulabilmesi ve geliştirilmesi sürecinde, devletin öneminden söz

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

etmektedir. Devletin sosyal sermayenin yaratılmasında sorumlu olduğu en önemli alan eğitimidir. Devletin aynı zamanda mülkiyet hakkı ve halkın güvenliğini sağlayarak da sosyal sermayenin geliştirilmesine katkı sağlama yönünde yükümlülüğü olduğuna dikkat çekmektedir. Devletin güvenlik gibi sorumluluklarını yerine getirememesi halinde ise, bireyler haklarını korumak adına mafya tipi örgütlere ve yasa dışı eylemlere başvuracaklardır. Bu da toplumda suç oranının artması yanında, güvensiz bir ortam ve güvensiz yaşam tarzına yol açacaktır. Bu koşullarda güven, işbirliği ve gönüllü faaliyetlere dayanan sosyal sermayenin gelişemeyeceği, aksine zayıflayacağı bir ortam söz konusu olacaktır(Fukuyama, 2005: 42).

Adelman(1958) tarafından formüle edilen fonksiyonda K_t ; Sermaye stoğundan gelen hizmetleri, N_t ; doğal kaynakları ve coğrafi yapıyı, L_t ; emeği, A_t ; ekonominin sahip olduğu uygulanabilir bilgi stoğunu, S_t ise “sosyokültürel çevre”yi temsil etmektedir.

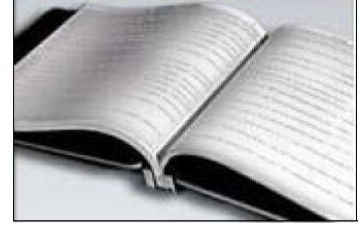
$$Y_t = f(K_t, N_t, L_t, A_t, S_t)$$

Bu fonksiyona göre soyut yapıda olan “sosyokültürel” çevre tüm girdilerin verimliliğini etkileyerek, üretim sürecini ve verimliliğini belirlemektedir.

Sosyal sermaye, ekonomik kalkınmayı doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Doğrudan etkiler, işlem maliyetlerinin azalması ve maliyetleri arttıran negatif dışsallıkların önlenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada güvene ve gelişmiş iletişim imkânlarına sahip toplumlarda emek, sermaye ve zaman israfına neden olan birçok işlemde tasarruf sağlanabilmektedir. Toplumsal güven düzeyinin yüksek olması, iç güvenliğe yapılan harcamaları asgari düzeye indirirken, ülke kaynaklarının daha verimli alanlarda kullanılabilmesini mümkün kılmaktadır. Dolaylı etkiler ise yolsuzlukların, bürokratik işlemlerin azalması, demokratikleşme, insan hakları ve politik istikrarın sağlanması yoluyla üretim faktörlerinin üretkenliğini ve verimliliğini arttırmaktadır. Güven sorununun yaşandığı toplumlarda ekonomik örgütler daha çok aile şirketi olarak kurulmakta, sıklıkla da profesyonel olmayan yönetim anlayışı nedeniyle küresel rekabet yarışında yer alamamaktadır (Karagül ve Masca, 2005: 37 - 52).

Literatürde ekonomik kalkınma ile sosyal sermaye arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu genel kabul görmektedir. Öyle ki sosyal sermaye, ekonomik kalkınmanın ve kalkınmanın sürdürülebilirliğinin sağlanmasında temel koşuldur, denilebilir. Fukuyama ABD, Japonya ve Almanya’da çok sayıda büyük, modern, rasyonel olarak organize olmuş, profesyonelce yönetilen şirketlerin bir rastlantı sonucu değil, bu ülke kültürlerinin aile ve akrabalık ilişkilerinin ötesinde çeşitli yeni, gönüllü

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

sosyal gruplar yaratılmasına uygun karakteristik özelliklerinden doğduğunu öne sürmüştür. Bunun temel nedeni olarak da, bu toplumlarda birbirini tanımadığı halde, bireyler arasında yüksek düzeyde güven duygusunun ve dolayısıyla güçlü bir sosyal sermayenin olduğu vurgulanmıştır (Fukuyama, 2005: 72-73).

Sosyal sermaye toplumların güven, dayanışma ve güçlü iletişim ağları gibi kriterlerle maddi ve manevi yönden kalkınmalarını sağlayan en temel unsurlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Sosyal sermaye yapısı, istenilen düzeyde kalkınmayı başaramamış toplumların dikkate alması gereken motive edici bir unsurdur. Gelişme sürecinde lider sayılabilecek ülkelerin sahip oldukları güçlü sosyal sermayeleri bu toplumlara ayrıcalık katmaktadır.

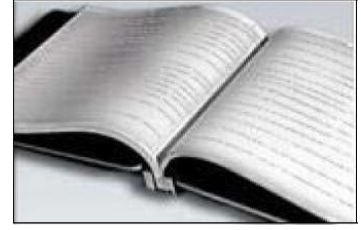
Bu çalışmanın literatür kısmında sosyal sermayeye yönelik yapılan başlıca çalışmalarda, sosyal sermayenin hangi yönleriyle toplumu etkilediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha sonra ise Türkiye’de 2000’li yıllarda yaşanan temel makro gelişmeler ile sosyal sermaye arasındaki etkileşim değerlendirilmiştir.

2. LİTERATÜR

Sosyal sermaye ile ilgili çalışmalar yüksek gelir ve adil gelir dağılımı, sağlık ve yaşam

tatmini, yüksek eğitim standartları, kişisel özgürlükler, aile ve arkadaşlık bağları, iş bağları ve iş güvenliği, komşuluk bağları, farklılıklara karşı hoşgörü, demokrasi, güvenilir hukuk sistemi, güvenilir hükümet ve istikrarlı politikalar, gönüllü katılım, ortak kültür, ortak din gibi etkenlerin sosyal sermayeyi güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Sosyal sermayeyi zayıflatan temel etkenler ise; işsizlik, yoksulluk, suç ve sosyal farklılıklar, rüşvet ve yolsuzluk, ayrıştırmacı politikalardır. Kalkınma iktisadi, daha başarılı gelişmenin ancak güçlü bir sosyal yapı ile mümkün olabileceği bakış açısını giderek daha yoğunlaşan biçimde savunmaktadır. Sosyal yapının ekonomik gelişmeler nedeni ile farklılaşması veya zayıflaması, büyüme ve kalkınma sürecini de zayıflatıcı etki yaratacaktır.

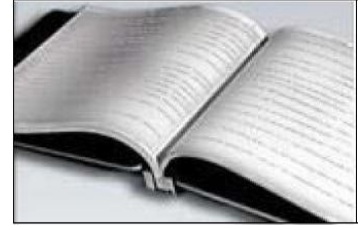
Fukuyama (2000: 57-86), sosyal sermayenin toplumsal yaşamın her aşamasında kalıcı etkileri olduğunu, suç oranlarının azalmasında, hükümetlerin daha verimli çalışmasında ve yolsuzlukların azalmasında, etkili olduğunu ortaya koymuştur. Fukuyama gibi birçok bilim insanı, soyut niteliği olan sosyal sermayeyi tanımlamaya ve etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Tablo 1 bu alanda yapılan bazı temel çalışmalarda, sosyal sermayenin dayandırıldığı unsur ve etkileri ortaya koymaktadır.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014
Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN
JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**
<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 1. Literatürde Sosyal Sermaye Unsurları ve Etkileri

Yazarlar	Yöntem, Etkili Unsur	Etki	Açıklama
Francis Fukuyama (2000,2001,2005)	Güven	-Ekonomik olarak, işbirliği ve gönüllü faaliyetlerin artması ve maliyetlerin düşmesi, -Politik olarak, modern demokrasi ve yönetimin başarısı için gerekli ilişkileri teşvik eder.	-Devlet, özellikle eğitim alanında, mülkiyet hakkı ve güvenliğin sağlanması yoluyla sosyal sermayenin yaratılmasında sorumludur. -Sosyal sermaye, kalkınmanın sürdürülebilir olmasını sağlar. -Siyasi ve ekonomik yozlaşmalar ise, milli birlik ve adalet duygusunu zayıflatarak negatif sosyal sermayeye neden olur.
James Coleman (1988,1990)	Eğitim Güven	Güven duygusu güçlü olan toplumlar, daha çok şey üretebilir ve başarabilirler.	Coleman'a göre sosyal sermaye üç boyutta ortaya çıkar; -Yapısal boyut; gruptakilerle bağlantı kurabilme, -İlişkisel boyut; bağlantı içeriği, -Bilişsel boyut; iletişim basamaklarındaki beceriler
Robert Putnam (1995)	Ağlar, Normlar Sosyal Güven	-Suç oranlarının ve yolsuzlukların düşmesi, -Bireylerin verimliliğinin artması, -Toplumsal katılımın artması, -Koordinasyon ve işbirliği	-Sosyal sermayenin güçlü olduğu İtalya'nın kuzeyinde kalkınma, güneyine göre daha hızlıdır. -Yakın arkadaş, akraba gibi homojen gruplar "bağlayıcı" niteliktedir. -"Birleştirici" sosyal sermaye organizasyonlar arası yatay ve dikey örgütlenmeleri dolayısıyla kendi çevreleri

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

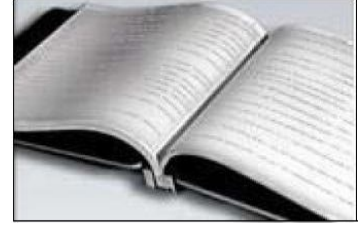
JEL KOD:M00-12 *** ID:541 K:512

<http://www.akademikbakis.org>

			dışından fikir ve bilgi alış verişi sağlarlar. -Çok daha uzak, daha farklı tanıdıklarla kurulan bağlar da “köprü kuran” sosyal sermayedir.
Richard G. Wilkinson (2006)	Gelir dağılımının düzenlenmesi	Ekonomik büyümenin hızlanması	-Olumsuz çocukluk deneyimlerinin, hastalığın ve prematüre ölümlerinin, düşük sosyal statünün, zayıf sosyal bağların strese ve obezite gibi sağlık problemlerine neden olduğunu savunmuştur. -Sosyal ilişkilerin gelişmesi toplumsal refahın artmasına ve problemlerin çözülmesine katkı sağlayacaktır.
John Field (2008)	İletişim ağları	Ortak değerlerin paylaşılması	Kişilerin tanıdıkları kişi sayısı arttıkça, iletişim ağları zenginleşir ve sosyal sermaye oluşur.
McMahon Walter (1999)	Eğitim yatırımları	İnsan kaynaklarının gelişmesi	Eğitime yapılan yatırımlar hem ekonomik büyümeye, hem de daha yaygın etkiler olarak demokratikleşme, insan hakları, politik istikrar, sağlık, uzun ömür, net nüfus artışları, yoksulluğun azalması, gelir dağılımı eşitsizliği, suç, madde kullanımı ve çevre konusunda sosyal faydalar sağlar.

Sosyal sermayeye ilişkin çalışmalar özellikle 1990 sonrası yoğunlaşsa da, adı net olarak ifade edilmediği halde sosyal yapının önemi, iktisatçılar tarafından uzun zamandır dikkate alınmaktadır.

Rostow(1990) David Hume'den, Adam Smith'e pek çok iktisatçının dâhil olduğu biçimde ekonomik olmayan faktörlerin, ekonomik büyüme potansiyeli ve performansına olan etkisine dikkat çektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmalarda

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

kurumların, teşviklerin, girişimci yeteneklerini belirleyen tüzük ve yönetmelikler de dahil olmak üzere ekonomik büyümenin “derin” belirleyicilerinden söz edilmektedir (Snowdon ve Vane, 2012: 529). Sosyal sermaye olarak ifade edilen bu “derin” yapının, diğer sermaye türlerinin aksine soyut bir yapı göstermekle beraber, tüm ekonominin verimlilik ve üretim düzeyini etkileme gücü giderek daha yaygın biçimde kabul görmektedir. Bu açıdan da sosyal sermaye, başarılı bir kalkınma sürecinin temellerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya Bankası(2002) da kurumsal gelişmenin zaman ve mekânsal olarak kalitesinin, ekonomik büyüme ve verimlilikle ilişkili olduğuna dair kanıtlar olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, iyi kurum ve teşvik yapılanmalarının başarılı bir büyüme ve kalkınma süreci için gerekli olduğunu ortaya koyarak sosyal sermayenin önemine de dikkat çekmiştir.

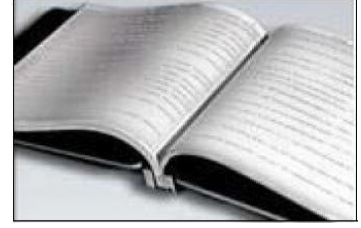
3. TÜRKİYE’DE EKONOMİ ve SOSYAL SERMAYE İLİŞKİSİ

2000’li yıllarda güçlü Ekonomiye Geçiş Programını uygulamaya geçiren Türkiye, önemli bir ekonomik performans gösterse de beklenen refah artışına ulaşamamıştır. Türkiye’de sosyal sermaye yetersizliği ile ekonomik problemlerin birbirini beslediği, ekonomik performansın aslında sosyal yapı ile kısıtlı olduğu ifade edilebilir. Makro ekonomik gelişmelerin iyi olması toplumun güven, dayanışma, umut gibi duygularla hareket etmesini sağlayarak

üretim, verimlilik ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan işsizlik, enflasyon, borç oranının artması, yolsuzluk, adam kayırma gibi sorunlar da bireylerin güvenini ve beklentilerini kırmaktadır. Kalkınma için sosyal yapının iyileştirilmesi, makro değişkenlerin iyileşmesi ve refahın adilce paylaşılması büyük önem taşımaktadır. Diğer taraftan birbirinden bağımsız olarak ele alınan ekonomik, sosyal ve politik meseleler gerçekte neden ve sonuç ilişkileri ile birbirini besleyen bir etkileşim içindedir. Büyümenin ve kalkınmanın başarısı için ekonomi politikalarının sosyal yapıyı da dikkate alarak hazırlanıp, uygulanması önem taşımaktadır.

Enflasyon, işsizlik, iç ve dış borçlar, cari açık, sıklıkla yaşanan ekonomik krizler nedeni ile gündeme gelen istikrar politikaları Türkiye Ekonomisi için en bilinen ekonomik sorunlardandır. Öte yandan; yolsuzluk, kayıt dışı ekonomi, vergi afları, adam kayırma gibi problemler de Türkiye’nin bir başka yönünü yani sosyal sermayesinin zayıf yönünü göstermektedir

Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizlerinin ardından Türkiye’de, IMF ve Dünya Bankası’nın isteği ile “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”(GEGP) 15 Nisan 2001 tarihinde uygulamaya konmuştur. Program öncelikle sıkı para ve maliye politikası uygulamaları ile bankacılık ve kamu finansmanı reformlarına önem vermiştir(Serdengeçti, 2002: 51-60).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 *** ID:541 K:512

<http://www.akademikbakis.org>

GEGP'nin uygulamaya geçtiği 2001 yılını takiben Türkiye Ekonomisinde hızlı bir büyüme yaşanmıştır. Türkiye'nin ortalama % 7 büyüdüğü 2002-2007 yıllarında Çin %9-10, Hindistan % 7-8, Afrika ortalaması % 6, dünya geneli ise % 5 büyümüştür. Bu dönemde uygulanan sıkı para ve maliye politikalarının etkisi ile TÜFE'nin %25 dolayındaki artış hızı, % 8'e inmiştir. Kamu iç borç stoku/GSMH oranı %54,5'ten %33,5'a düşmüştür. Cari açık

ise bu dönemde yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, hızlı bir artış göstermiştir(Kazgan, 2009: 434). 2005 yılı itibariyle büyüme hızının yavaşlaması istihdamın gerekli artışı sağlayamaması yanında, özellikle 2002 yılından sonra özelleştirmenin yabancı sermayeye satış şeklinde hız kazanmasıyla yabancı sermaye girişine yönelme tercihinin gidilmiştir(Sönmez, 2009: 65-70).

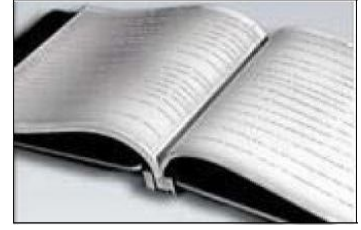
Tablo 2. 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Temel Makro Ekonomik Görünümü

Yıllar	Enflasyon Oranı (TÜFE) %	İşgücüne Katılım Oranı%	İşsizlik Oranı %	Cari Açık/GSYİH %	Ekonomik Büyüme %	KBMG \$	Gini katsayısı
2000	39,0	49,9	6,6	-3,7	6,8	4.130	0,40
2001	54,2	49,8	8,4	-1,9	-5,7	3.021	0,42
2002	45,1	49,6	10,3	-0,3	6,2	3.492	0,44
2003	25,3	48,3	10,5	-2,5	5,3	4.559	0,42
2004	8,6	48,7	10,3	-3,7	9,4	4.227	0,40
2005	8,2	44,9	10,3	-4,6	8,4	4.968	0,38
2006	9,6	44,5	9,9	-6	6,9	5.100	0,43
2007	8,8	44,3	9,9	-5,8	4,5	6.624	0,41
2008	10,4	44,9	10,6	-5,4	0,9	6.694	0,40
2009	6,25	45,7	13,1	-2,0	-4,8	8.559	0,41
2010	8,57	46,5	11,9	-6,2	9,2	10.022	0,40
2011	6,47	47,4	9,8	-9,7	8,5	10.466	0,40
2012	8,89	47,6	9,2	-6,1	2,2	10.497	0,40
2013	7,49	48,3	9	-7,1	4	10.782	0,40

Kaynak: DPT,TÜİK,TCMB verilerinden derlenmiştir

Tablo 2 genel olarak incelendiğinde 2000 yılından, 2013 yılına kadar enflasyon

oranında, KBMG ve ekonomik büyüme konusunda iyileşme yaşanan Türkiye Ekonomisinde cari açık, işsizlik oranı ve

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

gelir dağılımı konularında hedeflenen iyileşmelerin sağlanamadığı söylenebilir. Aynı zamanda mevcut ekonomik gelişmelerin, sosyal yapıyı da güçlendirici etkilere de odaklanan ekonomi politikaları ile sürdürülmesi halinde Türkiye Ekonomisinin çok daha başarılı bir kalkınma süreci gösterecek potansiyele sahip olduğu açıkça ifade edilebilir.

Enflasyon, işsizlik, gelir dağılımı, cari açık ve borçlanma gibi makro göstergeler ekonomik birimlerin kararlarını ve yaşam standartlarını etkileyen temel konulardandır. Bu kavramlara ilişkin gelişmeler, sosyal sermaye üzerinde de önemli etkileri olan temel makro değişkenler olarak ele alınmaktadır. Makro verilerin iyileşmesi ve iyileşmenin adil bölüşülmesi sosyal sermayeyi olumlu etkilerken, güçlü sosyal sermaye de ekonominin başarısını olumlu etkileyecektir.

3.1. Enflasyon ve Sosyal Sermaye

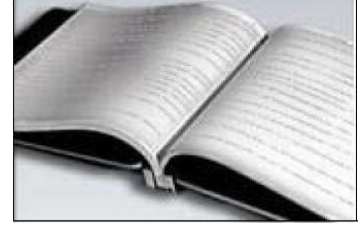
Fiyatlar genel düzeyinde belli bir dönemde meydana gelen yüzde değişimleri gösteren enflasyon oranı, fiyat istikrarı olarak da ifade edildiği gibi, bireylerin ekonomik kararlarında etkili olan önemli bir göstergedir. Enflasyon oranının yükselmesi ve fiyat istikrarının bozulması ile fiyat düzeyi konusunda emin olamayan ekonomik birimler en çok borç ve ücret sözleşmelerinde ortaya çıkan belirsizlikler nedeni ile kararlarında zorlanırlar(Dornbush ve Fischer, 1998:

527-528). Oluşan bu belirsiz ortam yatırımların ertelenmesi ve potansiyel üretimde düşme gibi ekonomik gelişmeler yanında toplumda güven ortamının da zayıflamasına neden olur.

Enflasyonun maliyeti olarak geleceğe yönelik belirsizlikler nedeni ile karar almanın zorlaşması, bireylerin ve firmaların geleceğe ilişkin kaygılarının artması dolayısıyla uzun vadeli yatırım kararlarından kaçınmaları gibi durumlar ortaya çıkar. Fabrika kurmak, üretim yapmak ve istihdamı arttırmak yoluyla kâr getirecek girişimler kısa sürede gerçekleşemez. Uzun yıllar süren yüksek enflasyon sonucu ise, bireylerin karar alırken gelecekte çok geçmişe bakma alışkanlıkları ve fiyatların yükseleceği beklentileri, enflasyonu besleyen bir ortam oluşturur.

Ekonominin düşen yatırım ve karlılık düzeyi istihdam yaratılamamasına ve işsizliğin artmasına neden olur. Bu süreç hem bireylerin, hem de ulusal gelirlerin düşmesinde ve refahın kaybolmasında etkili olur.

Enflasyonun önceden tahmin edilemeyen değişikliklere neden olarak yarattığı belirsizlik, yatırımcının kendini garantiye almak ve riskten korunmak için fazladan bir getiri talep etmesine ve dolayısıyla reel faizlerin yükselmesine neden olur. Yüksel reel faiz, borçlanma maliyetlerini artırarak üreticilerin kredi taleplerini kısıtlayarak, yatırımı engelleyen diğer bir unsur olarak

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

ortaya çıkar. Üreticiler bu durumda tasarruflarını, reel getiri sağlayabileceklerini düşündükleri yabancı para, bina, arsa gibi araçlarla değerlendirip, üretim yapmadan “faaliyet dışı kazanç” elde etmeye yönelirler. Spekülatif kazançlar gelir dağılımını bu grup lehine bozar(TCMB, 2004: 1-9).

Yüksek enflasyon, finans piyasalarının da gelecekle ilgili öngörü yapabilmelerini zorlaştırdığı için, kredi piyasalarında kullanılabilir kredi miktarını düşürür. Belirsizlik ve kredi arzında meydana gelen daralma, kredilerin vadelerini düşürürken, faiz oranlarının yani kredi maliyetlerinin artmasına neden olarak, bireylerin ve piyasaların işlem kabiliyetlerini olumsuz etkiler.

Yüksek enflasyon oranı artan fiyatlar nedeniyle ihraç ürünlerinin rekabet edebilme gücünü zayıflatarak, dış ticaret dengesinin de bozulmasına yol açar. Diğer yandan ülkeye gelen yabancı sermayenin ağırlıklı olarak kısa vadeli olmasına yol açar ve ekonomideki kırılma eğilimini artırır.

Sonuçta yüksek enflasyon, büyümeyi ve istihdamı destekleyecek olan uzun vadeli üretken yatırımları engelleyerek olası üretim ve gelir artışını engeller, gelir dağılımının da bozulmasına yol açar.

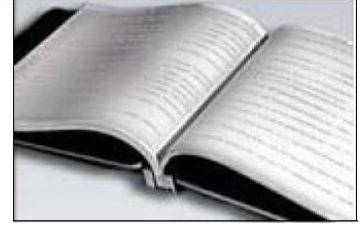
Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde mevcut durumu değerlendirip, bulgulara göre kendi sezgi ve deneyimlerini de katarak geleceğe yönelik

kararlar alabilecek girişimci kitleyi karakteristik bir özellik taşımaktadır (Kaynak, 2005: 10-11). Yüksek enflasyon oranı zayıf olan girişimci potansiyelini belirsizliklerle oluşan güvensizlik nedeniyle daha da çekimser bırakmaktadır. Fiyat düzeyine ilişkin belirsizliklerin aşılması girişimciliği teşvik etmenin yanında, hasıla ve istihdamda da artışa yol açacağı için ekonomilerde önem taşımaktadır.

Yüksek enflasyon neden olduğu olumsuz sonuçlar nedeniyle, sosyal ve siyasi ilişkilerin de kısa vadeli, çıkarıcı ve ahlaki olmayan biçimde değişimine yol açar. Bireylerin birbirine olan güvenini, yöneticilere ve kurumlara hatta devlete duyulan güveni de sarsar.

Enflasyon nedeni ile geliri düşen kesim yoksullaşırken, tasarruf edebilme imkânı olan kesim yüksek reel faizlerden yararlanır. Zenginler daha zenginleşirken, yoksullar daha da yoksullaşırlar. Yoksul kesimin tasarruf yapamaması yatırımların finansmanı açısından da kısıt oluşturmaktadır. Enflasyon, düşük gelirlerin taleplerini kısmaları yanında, varlıklı kesimle aralarındaki farklılıklarının derinleşmesine de yol açmaktadır.

Aldatılma duygusu, toplumsal uyumun bozulması, güven unsurunun zarar görmesi, gelecekle ilgili kaygıların artması, bireylerin kendini toplumdan soyutlaması, gelir dağılımındaki bozulmanın ve adaletsizliğin artması, özellikle genç

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

kesimin geleceğe ilişkin umutlarının tükenmesi ise enflasyonun toplum hayatında yarattığı olumsuzlukların en önemlilerindedir(TCMB, 2004: 1-9).

Toplumun geliri enflasyon oranında artarsa, bireyler enflasyondan etkilenmez. Ancak gerçekte memur, işçi ve emekli gibi sabit gelirliler enflasyon oranında satın alma güçleri(reel gelirlerini) düştüğü için, enflasyondan en çok zarar gören kesimi oluştururlar. Çünkü bu grupta çalışanların fiyat artışlarına karşılık, gelirlerini arttırma şansları bulunmamaktadır (Bocutoğlu, 2011: 89-95).

Fiyat istikrarı olan bir ekonomide, işgücü piyasası da istikrarlı bir yapıya sahip olur. İşten çıkarmalar azaldığı gibi, istihdam artışı da sağlanır. Böyle bir ekonomi üretim potansiyelini daha rahat harekete geçirerek, daha yüksek düzeyde refah artışı sağlayabilir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi 2001Yılında %54,2 olan TÜFE değeri GEGP ile uygulanan sıkı para ve maliye politikalarının etkisi ile 2004 yılında %8,6 oranı ile tek haneli düzeye gerilemiştir. 2008 Krizinin etkisi ile %10,4 düzeyine kadar enflasyondaki bu düşüş seyrine yüksek ekonomik büyüme hızları da eşlik etmiştir. 2001 Yılında %5,7 oranında küçülen Türkiye Ekonomisi 2008 yılına kadar oldukça yüksek büyüme hızlarına ulaşmıştır. Krizin etkisinin hissedildiği 2008-2009 yıllarının ardından 2010 ve 2011 yıllarında ise Türkiye tekrar % 9,2 ve

% 8,5 gibi yüksek büyüme hızlarına ulaşmıştır.

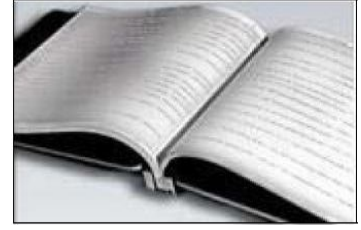
2012 Yılında ise bu hızlı büyüme rakamları yerini %2,2 ve 2013’te %4 gibi oranlara bırakmıştır. TÜFE’nin %6,25 ve %8,89 aralığında dalgalandığı 2008 sonrasında ise Türkiye’de büyümenin finansmanı ve talebe dayalı büyümenin sürdürülebilirliği gibi konular sıklıkla gündeme gelerek büyümenin niteliğine dikkat çekilmektedir. Ekonomik büyümenin cari açığa neden olan enerji ithalatı ile dışa bağımlı yapısı, enflasyonda ki seyre de neden olmaktadır. Dünya Bankası Türkiye Raporu’nda 2014 yılında ise büyümenin yavaşlayacağı, buna bağlı olarak cari açığın iyileşeceğini fakat enflasyonun yüksek seviyelerde kalmaya devam edeceği tahmin edilmektedir.¹

Elde edilen başarıya rağmen enflasyon oranının yüksekliği, faiz oranlarının da yükselmesine neden olmuştur. Böylece, enflasyon faiz yoluyla da ekonominin üretim, yatırım ve bölüşüm gibi alanlarında etkisini ortaya koymaktadır.

Enflasyon, neden olduğu ekonomik ve sosyal sonuçlar nedeni ile çözülmesi gereken temel sorunların başında gelmektedir. Fiyat istikrarı sağlanması kişiler ve devlet arasındaki güven

¹ (www.worldbank.org, Erişim:

08.05.2014).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

düzeinin yükselmesine katkı sağlayarak, kaynakların üretim sürecine daha verimli şartlarda katılmasına ortam hazırlayacaktır. Dolayısıyla ekonomi politikalarının, enflasyonu besleyen sosyal ve ekonomik nedenlerini giderecek şekilde uygulanması yoluyla fiyat istikrarını sağlaması büyük önem taşımaktadır. Enflasyonun ve enflasyonla mücadelenin maliyetinin de toplumda adil paylaşımı, daha olumlu sosyal sonuçlara ulaşılabilmesini mümkün kılacaktır.

3.2. İşsizlik ve Sosyal Sermaye

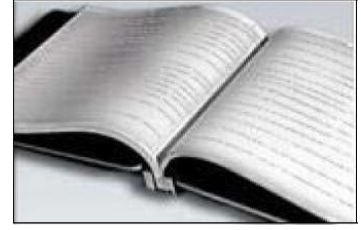
Bir ülke nüfusunun 15-64 yaş arasındaki kısmına faal nüfus denir. Az gelişmiş ülkelerde ise çok daha küçük yaşlarda iş hayatına katılım nedeni ile faal nüfusun 12 yaş ile başladığı da görülebilmektedir. Ekonomik olarak çalışma çağındaki nüfusu gösteren bu oran ülkelere, kültürlere ve zamana göre değişiklik gösterebilmektedir. Faal nüfustan, aklen ve bedenen çalışamaz durumda olanlar ile çalışma isteğinde olmayanlar çıkarıldığında ise kalan nüfus “işgücü” olarak ifade edilir (Bocutoğlu, 2011: 69). Her dönemde, istihdam edilenlerin bir bölümü işini kaybederken, işsizlerin bir kısmı da iş bulmaktadır. Bu ilişki de işsizlik oranını belirlemektedir (Mankiw, 2009:178-180).

İşgücü ve istihdam denilince ilk akla gelenler, çalışma, değer yaratma arzusunda olan emekçilerin hangi oranda istihdam edildiğidir(Şahin, 2007: 575).

İşsizlik, bireyleri ve toplumu hem sosyal, hem de ekonomik yönden etkiler. İşsizlik, bireylerin maddi olarak gelirlerini, sosyal açıdan ise itibarlarını, kendilerine verdikleri değeri, arkadaş çevrelerini ve cesaretlerini kaybetmelerine yol açar. Gelir ve statü kaybı işsizliğin direkt sonucu olarak kabul edilir. İşsiz bireyler, geçim zorlukları ve sefaletle karşı karşıya kalabilirler. Doğal olarak, işsiz bireyin bu yoksunluğu, geçindirmekle yükümlü olduğu aile bireylerine de olumsuz şekilde yansır. Bu aşamada işsizlik arttıkça ve süresi uzadıkça suç işleme oranı, alkolizm, intiharlar, aile içi çözümler, boşanmalar ve toplumsal huzursuzluklar da artar. İşsizliğin dolaylı sonuçları olan bu sorunların yansması kısa zamanda toplumsal boyutlara ulaşabilir. Tüm bu koşullar, sosyal sermaye yapısını zayıflatıcı etkiler yaratır.

İşsiz kalan bireyler sigorta, emeklilik, sağlık gibi ekonomik fırsatlara erişimin yanında toplum hayatına katılım gibi sosyal aktivitelerden de mahrum kalırlar(Sen, 2000: 20). İşsizlerin, geçimini sağladığı kişiler ya da çocukları da, bu mahrumiyetin yanında eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimden yoksun kalmaktadır.

Beveridge(1944), adlı eserinde, işsizliğin oluşturduğu en büyük olumsuzluğun kaybedilen maddi refah ve fiziksel etkileri değil, meydana getirdiği kin, nefret ve korku ortamı olduğunu belirtmiştir. İşsizlik, işsiz kalan kişide faydasız, işe

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

yaramayan bir insan olduğu hissini oluşturur. Aynı zamanda işsizlik, insan hayatına korkuyu getirir ve korkudan da nefret doğar. İşsiz kalarak ailesinin tüm gelir kaynağı kesilen kişiler, çoğu zaman yasal olmayan yollara başvurmakta ve bu da toplumdaki suç oranlarını artırmaktadır.

İşsizliğin sosyal sermayeyi zayıflatan yönlerinden biri de çalışanlar ve çalışmayanların birbirlerini rakip ya da tehdit olarak görmesidir. İşgücünün kutuplaşması, işgücünün kadın-erkek, örgütlü-örgütsüz gibi ayrılaşması da sorunun diğer bir boyutunu oluşturmaktadır.

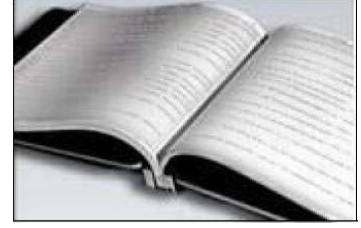
Bir ülkenin sahip olduğu insan kaynaklarının, ekonomik gelişme sürecine nasıl ve ne kadar katıldığı önemlidir. İstihdam ve işsizlik sorunu dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkiye’de iş gücüne katılım oranı 2000 yılında % 49,9 iken, 2013’te % 48,3 ‘e gerilemiştir. Çalışabilir durumda olan nüfusun yarısının işgücüne dâhil olduğu bu oranın yükselmesi Türkiye’de daha fazla üretim ve daha fazla zenginleşme anlamına geleceği için, şu an atıl kapasite olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan İşsizlik oranı 2001 krizinin de etkisi ile 2002-2005 yılları arasında %10,3 düzeyinde seyretmiş, 2008 Krizinin ardından da %13,1’e yükselmiştir. 2013 Yılı itibariyle işsizlik oranı % 9’dur.

İşgücüne katılım oranının düşük olduğu Türkiye’de kayıt dışı istihdamın yüksek oluşu da diğer önemli bir sorundur. TÜİK verilerine göre kayıt dışı çalışanların oranı %34,8 olarak tespit edilirken, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı 2014 yılı Nisan döneminde %34,8 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran tarım sektöründe %81,2 iken, tarım dışı sektörlerde %22,3’dir. Nisan 2014 itibariyle, işsizlik oranı % 9,1, işgücüne katılım oranı % 50,4 , genç nüfusta işsizlik oranı %16,1 olarak hesaplanmıştır. 15 yaş ve üzeri grupta 56.795.000 kişiden, 28.773.000 kişinin işgücüne dahil olduğu Türkiye’de 26.194.000 kişi istihdam edilmektedir(www.tuik.gov.tr).

Eğitimli gençlerin iş bulamaması, okullarda kişisel yeteneklere uygun eğitimin yeterli düzeyde verilememesi ve çalışma hayatına sağlıklı geçişin yapılamaması Türkiye’de işsizlikle ilgili dikkat çeken bir diğer sorunlardır.

Türkiye’de nüfus artış hızının yüksekliği nedeniyle kişi başına gelir ve tasarrufların yeterli düzeyde artmaması istihdamı olumsuz etkileyen faktörlerin başında yer almaktadır. Tasarruf yetersizliği, yatırımların finansmanını zorlaştırmakta ve büyüme hızını düşürmektedir. Düşük tasarruf ve düşük yatırım aynı zamanda istihdam artışını da azaltmaktadır. Diğer taraftan hızlı nüfus artışı modernleşme ile artan şehirleşme ve sosyal güvenlik harcamaları nedeniyle kamu

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

harcamalarının yükselmesine, yatırımlara akabilecek kaynakların cari harcamalara aktarılmasına neden olmaktadır.

2002-2006 Döneminde büyüme hızı % 7,2 olmasına karşılık, istihdam ancak % 0,8 oranında artmıştır. Reel ücretlerin de düştüğü bu dönemde beklenenin aksine istihdamı arttırmamış ve “istihdam yaratmayan büyüme” sürecine girilmiştir. 2001 Krizi sonrasında izlenen sıkı para ve maliye politikaları ile, yapısal uyum politikalarına dayanan yüksek faiz, düşük kur uygulaması sonucu üretime değil spekülasyon faaliyetlerine ve dış dinamiklere odaklı ekonomik yapı, istihdamı olumsuz etkilemiştir (Mütevellioglu ve Işık, 2009: 174).

İşsizlik oranı arttıkça, iş bulmak da o derece zorlaşacaktır. Özellikle yüksek öğrenim gören öğrenciler, mezun olduktan sonra iş bulma ümidi içine girerler. Ekonominin bu talebi karşılayacak şekilde işgücü talebi veya istihdam yaratma kapasitesine sahip olması, işsizlikle mücadelede en önemli özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

İşsizliğin neden olduğu bir maliyet ekonomi tam istihdamda olmadığı için hâsılda ortaya çıkan kayıptır. Okun Kanununa göre ABD için işsizliğin doğal oranının üstündeki her 1 puanlık artış, ülke ekonomisinin potansiyel hâsılasında % 2,5 kadar azalmaya yol açmaktadır. Örneğin 1991 yılında doğal işsizlik oranının %5,5 ve fiili işsizlik oranının %6,8 olduğu ABD

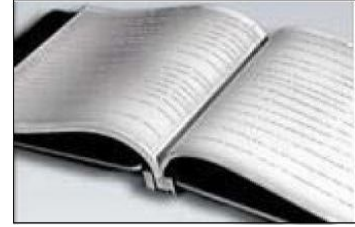
ekonomisi tam istihdam düzeyinde üretebileceği hasılanın yaklaşık %3,25 kadar altında değeri bir üretim gerçekleştirmiştir ki bu üretimin değeri 187 milyar \$'dır (Yıldırım v.d., 2013: 370-371).

Uygulanan ekonomi politikaları öncelikle, işgücüne iş bulabilme ve istihdam olanakları yaratabilme ile doğrudan yükümlüdür. İşgücünün iyi şartlarda iş bulabilmesi ve istihdam edilmesi bireysel ve toplumsal refah artışı sağlarken, işsizlik yaşam standartlarının ve psikolojinin kötüleşmesine neden olur. Bu açıdan yaklaşıldığında ülkede çalışmaya hazır ve istekli işgücünün işgücüne katılmak istemesi kadar, ekonominin istihdam yaratma potansiyeli de önem taşımaktadır. Yeterli iş imkânı yaratamayan bir ekonomide işsizlik çözüm bekleyen sorunların başında yer almaktadır.

Bireylerin işgücüne katılması, emeklerinin ekonomik değer kazanması, yaratılan gelirin çoğalarak yeni gelir akımları yaratması üreten, dolayısıyla kendini değerli ve önemli hisseden kişilerden oluşan sağlıklı bir sosyal yapıya katkı sağlayacaktır.

3.3. Gelir Dağılımı ve Sosyal Sermaye

Artan gelir düzeyinin eşitsiz dağılımı, toplumda refahın paylaşımında sorun olduğu şeklinde yorumlanabilir. Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmek için en çok kullanılan iki göstergedir. Gini katsayısı 0 ile 1

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

arasında değer alan bir sayıdır. Katsayının sıfıra yakınlığı, gelir dağılımında eşitliğe yaklaşıldığı; 1'e yaklaşması ise gelir dağılımında eşitlikten uzaklaşıldığı anlamı taşımaktadır(Ertek, 2006: 198-201).

Türkiye'de 2001 yılında yaşanan ağır krizin etkisi ile, 2002'den itibaren gelir dağılımında düzelme gözlenmiştir. Krizler, üst gelir gruplarında daha fazla gelir kayıplarına yol açarak gelir dağılımını düzeltici etki yapabilmektedir. Genellikle ekonominin toparlanma süreci ile bu etki azalarak eski haline dönmektedir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi 2000 yılında 4.130\$ olan KBMG, 2001 ve 2002 yıllarındaki düşüşün ardından 2004'teki küçük düşüş dışında sürekli artış göstermiştir. 2013 Yılında KBMG 10.782 \$' a ulaşmıştır. Bu yıllar arasında Türkiye'nin Gini Katsayısı 2001-2009 yılları arasındaki dalgalanmanın ardından 0,40 değerinde seyir izlemiştir. Dolayısıyla KBMG'deki artış, gelir dağılımında iyileşme yaratmamıştır.

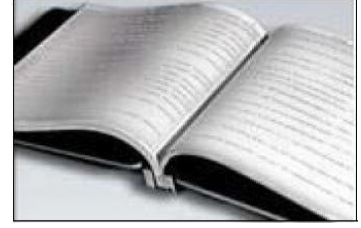
Dünyada gelir dağılımının en iyi olduğu ülkelerde (İskandinav ülkeleri ve Eski Doğu Bloku ülkeleri) Gini katsayısı 0,25 ile 0,35 arasında bulunurken, gelir

dağılımının en bozuk olduğu ülkeler Namibya ve Güney Afrika'da Gini katsayısı 0,60'ın üzerindedir. Gelir dağılımının kötü olması, yoksulluğa da işaret etmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ile, ekonomik büyümenin tek başına yeterli ve arzulanır olmayacağı, yaratılan zenginliklerin ülkeler, bölgeler ve gelir grupları arasında adil bir şekilde dağıtılarak çevresel değerlerin de korunması gerekliliği sosyal yapının bütünlüğü ve devamlılığı açısından önem taşımaktadır. Bu değerleri gözetmeyen bir ekonomik büyüme ya da kalkınma sürdürülemez bir süreçtir(Kaynak, 2005; 29).

TÜİK verileri ile hesaplanan Gini katsayısı yanında, 2012 yılına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasının sonuçlarına bakıldığında nüfusun yüzde 16'dan fazlasının yoksulluk sınırının altında ve "maddi yoksunluk" oranının %59 dolayında olduğu da ortaya konmuştur. Gelir dağılımındaki bu görünüm, Türkiye'de tasarrufların düşük oluşunun ve bankalarda belirli miktarın üzerindeki mevduatın niçin çok az sayıda kişiye ait olduğunu açık bir biçimde göstermektedir(Eğilmez, 2013).

Tablo 3. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar(2011-2012)

Yüzde 20'lik Fert Grupları	2011	2012
Toplam	100,0	100,0
İlk % 20	5,8	5,9
İkinci %20	10,6	10,6

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

Üçüncü % 20	15,2	15,3
Dördüncü % 20	21,7	21,7
Son %20	46,7	46,6
Gini Katsayısı	0,404	0,402
Son %20/ İlk % 20	8,0	8,0

Kaynak: www.tuik.gov.tr (Erişim 11.07.2014)

Lorenz Eğrisinin elde edilmesinde kullanılan verilere göre ise Türkiye’de en zengin kesimin geliri, en yoksul kesimin gelirin 8 katı olarak hesaplanmıştır. Yüzde 20’lik gruplarda, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %46,6 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay %5,9 ‘dur.

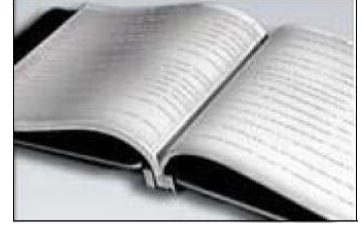
Yoksulluk sosyal, politik, kültürel ve ekonomik dezavantajların birikmesi sonucu, sosyal dışlanmanın ortaya çıkmasına neden olan bir kısır döngü yaratmaktadır. Birbirlerine karşı haklar ve ödevlerle bağlı olan bireylerden oluşan ahlaki bir düzen olan sosyal yapıda, dışlanma bu düzenin dışına itilmek anlamı taşımaktadır. Sosyal dışlanma toplumsal düzeyde, yetersiz sosyal uyumu ve bütünleşmeyi ifade ederken, bireysel düzeyde ise toplumdaki sosyal aktivitelerde yer alma yetersizliği ile anlamlı sosyal ilişkiler kuramamayı kapsamaktadır. Sosyal dışlanma kısaca, bireyin toplumla bütünleşmesini sağlayan sivil, politik, ekonomik ve sosyal haklara bazı kişi ve grupların ulaşamaması süreçleri olarak tanımlanabilmektedir (Şahin, 2009: 10). Sosyal dışlanma ve

yoksulluk, kırılmadığı sürece kendini besleyen bir dinamik yaratacaktır. Yoksul zengin ayrımının yarattığı farklılıkların da derinleşmesiyle bu sorun sosyo-ekonomik ve politik yeni sorunlara da yol açacaktır. Toplumsal güven, işbirliği ve dayanışma bu yapıda önemli ölçüde zarar görecektir.

Gelir dağılımının eşitlenmesi için gelir ve vergi politikalarının düzenlenmesi önem taşımaktadır. Çalışanlar arasındaki gelir farklılıkları yanında dolaylı vergilerin değil, dolaysız vergi oranlarının artırılması sorunun çözümünde ve toplumsal güvenin artmasında etkili olacaktır.

3.4. Cari Açık ve Sosyal Sermaye

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkiye 2001, 2008, 2009 ve 2012 yıllarında genel ortalamasının altında büyümüş ya da küçülmüştür. Diğer yıllarda ise genel ortalamasının üzerinde bir büyüme göstermiştir. Yine aynı dönemde Türkiye’nin cari açığında artış yaşanmıştır. 2002 yılında cari işlemler açığı, 0,6 milyar \$ ve Cari İşlemler Açığı/GSYH oranı da binde 3 iken 2013 yılı resmi gerçekleşme tahminine göre cari işlemler açığı tutar

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

olarak 58,5 milyar \$'a, GSYH oranı da yüzde 7,1'e yükselmiştir.²

Türkiye'nin dünya ticareti içindeki payı 1980 yılında % 0,23 iken, 2009 yılında % 0,78'e yükselmiştir. Bu dönemde özellikle 1994 yılı sonrasında Türkiye'de ithalattaki artış hızı, ihracattaki artış hızının üzerinde olmak üzere önemli artışlar yaşanmıştır. Dışa açık sanayileşme politikaları, ithalatın ihracatı aşmasına yol açmıştır. Üretim dışa bağımlı oluşu ekonomik büyümenin, ithalatı uyarmasına ve dış ticaret açıklarına neden olmuştur(Buluş v.d., 2011: 454-456).

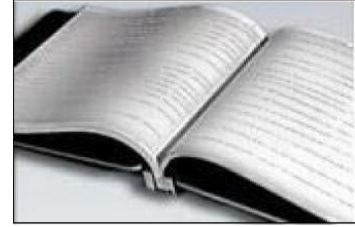
Cari açık/GSYİH oranında meydana gelen artışlar ekonomide belirsiz bir ortama zemin hazırlar. Diğer taraftan bireysel tasarrufların belirleyicileri de ülkenin cari işlemler dengesinin önemli açıklayıcı değişkenlerindendir. Düşük düzeydeki KBMG, reel döviz kurunun değerlenmesi, ithalata bağımlı üretim yapısı, katma değeri düşük ürünlerin ihracatı gibi etkenler cari açığı olumsuz şekilde etkilemektedir.

Cari açıkla beraber borçlanma ihtiyacı da sosyo-ekonomik etkiler yaratmaktadır. Türkiye'de iç ve dış borçlardaki artış ve bu borçların faizlerinin vergilerle karşılanması

uzun süredir devam etmektedir. 2004 Yılında toplanan vergilerin % 74'ü bu borçların faizlerinin ödenmesinde kullanılmıştır. Vergilerin faizlerde kullanılmasına büyük ölçüde bankacılık kesimi aracılık yapmaktadır. Yine 2004 yılında, vergilerin % 42'si, faiz adı altında bankacılık kanalı ile 600.000 kişiye dağıtılmıştır. Bu kişiler bankalardaki mevduatın % 60'ına sahiptirler. Yıllardan beri devam eden bu durum, gelir dağılımındaki uçurumun derinleşmesine, yoksulluğun artmasına neden olmaktadır. Ayrıca, dolandırıcılık, hırsızlık, soygun olaylarındaki hızlı artışların altında da bu durum vardır. Vergi gelirlerinin faiz ödemelerinde kullanılması, devletin yatırım yapmasını, çalışanlarına ücret ödemelerini kısıtlamıştır. Halkın vergiden kaçmasını ve kayıt dışı ekonominin büyümesini giderek daha fazla özendirerek niteliktedir (Güvemli, 2005: 1-9).

² (www.hazine.gov.tr, Erişim:

02.03.2014).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

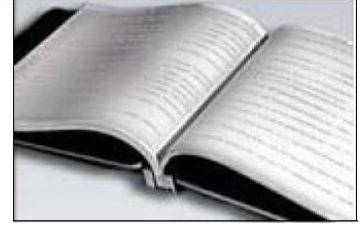
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD:M00-12 *** ID:541 K:512*

<http://www.akademikbakis.org>

Tablo 4. Temel Makro Ekonomik Gelişmelerin Sosyal Sermayeye Etkisi

Ekonomik Sorun	Sonuçları	Sosyal Sermayeye Etkisi
Enflasyon	-Satın alma gücünün düşmesi, -Reel faizin yükselmesi, -Yatırım maliyetlerinin artması, -Yüksek faiz nedeniyle spekülatif faaliyetlerin artması,	-Gelir dağılımının sabit gelirlerin aleyhine bozulması yoluyla sosyal farklılıkların derinleşmesi, -Ahlaki değerlerin bozulması, -Belirsizlikler nedeniyle güven duygusunun zayıflaması,
İşsizlik	-Bireysel gelir kaybı, -Gelirden alınan vergi dolayısıyla Kamu geliri kaybı, -İşsizlik ödemesi nedeniyle kamu harcamasının artması -Negatif tasarruf -Yatırım finansman kalitesinin bozulması -Eğitim ve sağlık gibi alanlara yapılan (beşeri yatırım) harcamaların kısılması, -Milli gelirin azalması,	-Bireysel güven kaybı, -Sosyal statü kaybı, -İşsiz bireyin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin refah kaybı, -Yasa dışı faaliyetlere yönelme, suç işleme eğilimi nedeni ile sosyal huzurun bozulması,
Gelir Dağılımının Bozulması	-Yoksulluğun artması, -Gelir farklılıklarının derinleşmesi, -Yoksul grubun tasarruf yapamaması, -Farklılaşan tüketim ve yaşam kalıpları,	-Sosyo-ekonomik ayırımın derinleşmesi, -Sosyal patlamaların(şiddet vb.)artması, -Derinleşen yoksullukla, suç oranlarının artması,
Cari açık	-Dışa bağımlılığın artması, -Borçlanmanın maliyeti; faiz ödemeleri, -Vergi gelirlerinin etkinsiz kullanımı, -Ekonomide belirsizliğin	-Ekonominin kırılganlığının artması,

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

	artması,	
--	----------	--

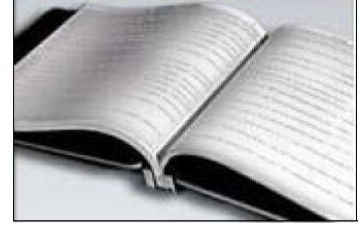
Tablo 4 temel makro ekonomik sorunların, sosyal sermayeye etkisini göstermektedir. Ancak makro verilerin ekonomik büyüme yanında fiyat istikrarı, yüksek istihdam-düşük işsizlik ile yüksek gelir ve adil gelir dağılımı gibi gelişmelerle sağlanması ekonomik yapının yanında sosyal yapıyı da güçlü kılacaktır.

Ekonomik büyümenin sağladığı refah artışı yanında kuşkusuz maliyeti de bulunmaktadır. Bazı durumlarda büyüme sadece daha fazla tüketme isteğini arttırabilmektedir. Daha maddeci, tüketime dayalı büyümenin tercih edilmesi ile açgözlü, bencil ve kayıtsız bireylerden oluşan bir topluma dönüşüm de kaçınılmaz olabilir. Bu yapı içinde şiddet, suç, yalnızlık, stres kökenli hastalıklar, intiharlar, boşanmalar ve diğer sosyal problemler de artış gösterecektir. Tüketim düzeyinin artması, çevresel maliyetlere ve israfa da yol açabilmektedir (Sloman, 2004:20). Endüstri toplumunun getirdiği bu büyüme maliyetlerinin giderilmesi aşamasında güçlü bir sosyal sermaye yapısı, bireylerin dayanışma ve işbirliği içinde hareket ederek, daha huzurlu bir toplumsal yapının varlığını mümkün kılacaktır.

4. SONUÇ

Kalkınmayı belirleyen temelde insanın ve toplumun niteliğidir. Kalkınma da sonuç olarak insana hizmet eden bir süreçtir. Ülkelerin kalkınması sosyal ve ekonomik yapıyı değiştirirken bu değişim de kalkınmaya hız kazandırır. Sadece maddi zenginlik yaratmak amacıyla olmayan kalkınma, zenginliği geliştirerek sürdürebilecek nitelikte nüfusa sahip sosyal yapıya ulaşmayı da hedefler.

2000’li yıllarda güçlü Ekonomiye Geçiş Programını uygulamaya geçiren Türkiye, önemli bir ekonomik performans gösterse de beklenen refah artışına ulaşamamıştır. Sosyal sermaye yetersizliği ile ekonomik problemlerin birbirini beslediği, ekonomik performansın aslında sosyal yapı ile kısıtlı olduğu ifade edilebilir. Makro ekonomik gelişmelerin iyi olması toplumun güven, dayanışma, umut gibi duygularla hareket etmesini sağlayarak üretim, verimlilik ve ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Diğer taraftan işsizlik, enflasyon, borç oranının artması, yolsuzluk, adam kayırma gibi konular da bireylerin güvenini ve beklentilerini kırmaktadır. Kalkınma için sosyal yapının iyileştirilmesi, makro değişkenlerin iyileşmesi ve refahın adilce paylaşılması büyük önem taşımaktadır. Birbirinden bağımsız olarak ele alınan ekonomik, sosyal ve politik meseleler gerçekte birbirini besleyen bir etkileşim içindedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

Ekonomik faaliyetleri dolaylı olarak etkileyen sosyal yapının gücü, kalkınmayı da pozitif etkilemektedir. Sosyal yapının sorunlarını göz ardı eden, yeterli düzeyde iyileştirmeyen ekonomik gelişmeler kalıcı ve başarılı olamaz. Ekonomi politikaları uygulanırken sosyal yapıya uygun, bu yapıyı güçlendirici etkilere odaklı yaklaşımların tercih edilmesi kalkınma sürecine istenen ivmeyi kazandıracaktır.

Kişilerle kişiler, kişilerle kurumlar ve devlet arasındaki karşılıklı güven temeline dayalı bir toplum farklılıkların giderilmesi ve refahın adil paylaşılması ile çok daha güçlü bir yapıya ulaşacaktır. Güçlü sosyal yapı tabanına sahip olan kalkınma, sürdürülebilir başarıyla daha mutlu, daha üretken, daha verimli ve çok daha refah bir sosyo-ekonomik toplum yaratacaktır.

KAYNAKLAR

Adelman, I. (1958), Theories of Economic Growth and Development, Stanford: Stanford University Press.

Berber, M. (2011). İktisadi Büyüme ve Kalkınma, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. (4. Baskı). Trabzon: Derya Kitabevi.

Beveridge, W. H. (1944). “Full Employment in a Free Society: A Report”, Allen & Unwin, ss. 30.

Bocutoğlu, E. (2011). Makro İktisat Teorileri ve Politikalar. (8. Baskı). Trabzon: Murathan Yayınevi.

Buluş, A. vd. (2011). Türkiye Ekonomisi. (1. Baskı). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Coleman, J. S. (1988). “Social Capital in the Creation of Human Capital” The American Journal of Sociology, (94), ss. 95-120.

Coleman, J. S. (1990). Foundation of Social Theory. London: The Belknap Press of Harvard University Press.

Dornbusch, R. & Fischer S. (1998). Makroekonomi. (Çev: Salih Ak, vd.), Ankara: Akademi Yayın.

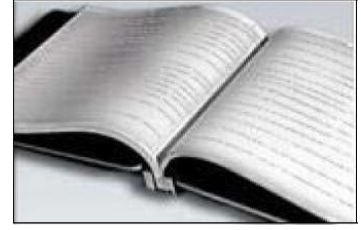
Eğilmez, M. (2013). “Kendime Yazılar, Gini Şişeden Çıktı”, 24 Eylül 2013 Salı, (Erişim: 07.02.2014 www.mahfiegilmez.com)

Ertek, T. (2006). Temel Ekonomi. (2. Baskı). İstanbul: Beta Basım.

Field, J.(2008). Social Capital: Key Ideas. (Second Edition). New York.

Fukuyama, F. (2000). “Social Capital and Civil Society”, IMF Working Paper, No: 00/74.

Fukuyama, F. (2001). “Social Capital, Civil Society and Development”,

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

*JEL KOD:M00-12 *** ID:541 K:512*

<http://www.akademikbakis.org>

Third World Quarterly, 22(1), ss.
7-20.

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Yayımları.

Fukuyama, F. (2005). Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması, (Çev. Ahmet Buğdaycı), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları(No: 370).

Mankiw, G. N. (2009). Makroekonomi, (Çev.: Ömer Faruk Çolak), Ankara: Eflatun Yayınevi.

Güvemli, O. (2005). “İç ve Dış Borçların Gelir Dağılımına ve Sosyal Bünyeye Olumsuz Etkileri Büyük Boyutlara Ulaştı”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, (27), ss.1-9.

Putnam, R. D. (1995). “Bowling Alone; America’s Declining Social Capital”, Journal of Democracy, 6(1), ss. 65-78.

Karagül, M. & Masca M. (2005). “Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,(1), ss. 37-52.

Sen, A. (2000). “Social Exclusion: Concept, Application, and Scrutiny”, Social Development Paper No: 1, Manila: Asian Development Bank.

Kaynak, M. (2005). Kalkınma İktisadı. Ankara: Gazi Kitabevi.

Serdengeçti, S. (2002). “Kriz Nereden Nereye?”, TCMB 2001 Yılı Para Politikası Uygulamaları, İktisat İşletme Finans Dergisi, 17(194), ss. 51-60.

Komine, A. (2006). “Beveridge on Welfare Society:An Integration of The Trilogy”, Ryukoku University, Faculty of Economics, Kyoto, Japan, (A Seminar at the University of Rome March -2006), ss.1-39.

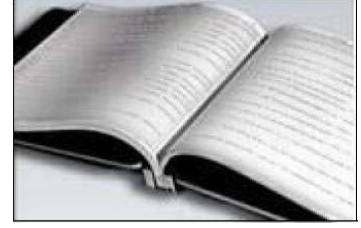
Sloman, J. (2004). İktisat Makro, (Çev.: Ahmet Çakmak), İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

McMahon, W. W. (1999). Education and Development: Measuring the Social Benefits, Oxford: Oxford University Press.

Snowdon, B. & Vane H. R. (2012). Modern Makro ekonomi Temelleri, Gelişimi ve Bugünü, (Çev.: Ertan Ersoy). (1. Baskı). İstanbul: Efil Yayınevi.

Mütevellioglu N. & Işık S. (2009). Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm, İstanbul:

Şahin, H. (2007). Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi Bugünkü Durumu. (9. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 44 Temmuz – Ağustos 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD:M00-12 * ID:541 K:512**

<http://www.akademikbakis.org>

Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

www.worldbank.org, Dünya Bankası Türkiye Raporu, 2014, Erişim: 08.05.2014

TCMB, (2004). Enflasyon, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ss.1-18. www.tcmb.gov.tr (erişim: 07.04.2014)

Temple, J. (1999). “The New Growth Evidence”, Journal of Economics Literature, March.

Tüylüoğlu, Ş. (2006). “Sosyal Sermaye, İktisadi Performans ve Kalkınma: Bir Yazın Taraması”, Akdeniz Üniversitesi, İİBF Dergisi, (12), ss. 14–60.

Wilkinson, R. G. (2006). The Impact of Inequality: How to Make Sick Societies Healthier, Newyork.

World Bank, (2002). Building Institutions for Markets, UK: Oxford University Press.

Yıldırım, K. Karanman D.&Taşdemir M. (2013). Makro Ekonomi. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Kitabevi.

www.hazine.gov.tr, Erişim: 02.03.2014

www.tuik.gov.tr, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2012, Sayı: 13594, 23 Eylül 2013